Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 24ης Οκτωβρίου 2013*

«Ιθαγένεια της Ένωσης — Άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ — Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής — Υπήκοος κράτους μέλους — Σπουδές πραγματοποιούμενες εντός άλλου κράτους μέλους — Χορήγηση επιδόματος σπουδών — Προϋπόθεση περί μονίμου διαμονής — Τόπος σπουδών ευρισκόμενος στο κράτος διαμονής του αιτούντος ή σε γειτονικό κράτος — Περιορισμένου εύρους εξαίρεση — Ιδιαίτερες περιστάσεις όσον αφορά το πρόσωπο του αιτούντος»

Στην υπόθεση C-220/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Hannover (Γερμανία) με απόφαση της 20ής Απριλίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Μαΐου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Andreas Ingemar Thiele Meneses

κατά

Region Hannover,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Ilešič, πρόεδρο τμήματος, C. G. Fernlund, A. Ó Caoimh (εισηγητή), C. Toader και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Μαρτίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο A.-I. Thiele Meneses, εκπροσωπούμενος από τον R. Braun, Rechtsanwalt,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και J. Möller,

— η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Thorning,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη Γ. Παπαγιάννη,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους V. Kreuschitz και D. Roussanov,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του A.-I. Thiele Meneses, Γερμανού υπηκόου διαμένοντος στην Κωνσταντινούπολη (Τουρκία), και της υπηρεσίας επιδομάτων σπουδών της Region Hannover (Περιφέρεια Αννόβερου), σχετικά με την απόρριψη αιτήματος για τη χορήγηση επιδόματος σπουδών όσον αφορά σπουδές πραγματοποιούμενες στις Κάτω Χώρες.

Το νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 4 του ομοσπονδιακού νόμου περί χορηγήσεως επιδομάτων σπουδών και καταρτίσεως [Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)], όπως είχε κατά τη δημοσίευσή του στις 7 Δεκεμβρίου 2010 (BGBl. I, σ. 1952, στο εξής: BAföG), ορίζει ότι:

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 5 και 6, επίδομα σπουδών και καταρτίσεως χορηγείται για σπουδές ή πρόγραμμα καταρτίσεως στην ημεδαπή.»

4 Το άρθρο 5 του BAföG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Σπουδές και κατάρτιση στην αλλοδαπή», έχει ως εξής:

«1. Η μόνιμη διαμονή, κατά την έννοια του παρόντος νόμου, ορίζεται ως ο τόπος στον οποίο ο ενδιαφερόμενος έχει, όχι απλώς προσωρινά, το κέντρο των συμφερόντων του, ανεξαρτήτως της όποιας προθέσεως μονίμου εγκαταστάσεως· ο διαμένων σε ορισμένο τόπο αποκλειστικώς για λόγους σπουδών δεν θεωρείται μονίμως διαμένων στον τόπο αυτό.

2. Στους φοιτητές που διαμένουν μονίμως στη Γερμανία και πραγματοποιούν σπουδές σε εκπαιδευτικό ίδρυμα της αλλοδαπής χορηγείται επίδομα σπουδών εφόσον:

[...]

3) ο φοιτητής αρχίζει ή συνεχίζει τη φοίτησή του σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ή ίδρυμα καταρτίσεως κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ελβετίας.

[...]»

5 Το άρθρο 6 του BAföG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Επίδομα σπουδών και καταρτίσεως Γερμανών υπηκόων ευρισκομένων στην αλλοδαπή», προβλέπει τα εξής:

«Οι Γερμανοί υπήκοοι, κατά την έννοια του Θεμελιώδους Νόμου, που διαμένουν μονίμως στην αλλοδαπή και σπουδάζουν σε εκεί ευρισκόμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα ή ιδρύματα καταρτίσεως ή που, με βάση τον τόπο αυτό διαμονής, σπουδάζουν σε ίδρυμα ευρισκόμενο σε γειτονικό του τόπου διαμονής κράτος μπορούν να λάβουν επίδομα σπουδών ή καταρτίσεως για να φοιτήσουν στον τόπο διαμονής τους ή σε γειτονικό κράτος, εφόσον τούτο δικαιολογείται από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της

συγκεκριμένης περιπτώσεως. Η φύση και η χρονική διάρκεια των παροχών, καθώς και το ζήτημα αν λαμβάνεται υπόψη το εισόδημα και η περιουσία, καθορίζονται αναλόγως της ιδιαίτερης περιπτώσεως του κράτους διαμονής.»

6 Το άρθρο 16 του BAföG, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διάρκεια της χορηγήσεως του επιδόματος σπουδών ή καταρτίσεως στην αλλοδαπή», έχει ως εξής:

«1. Για σπουδές ή κατάρτιση στην αλλοδαπή, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 2, σημείο 1, ή παράγραφος 5, χορηγείται επίδομα σπουδών ή καταρτίσεως επί ένα έτος κατά το μέγιστο. […]

[...]

3. Στις περιπτώσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, σημεία 2 και 3, η χορήγηση του επιδόματος σπουδών ή καταρτίσεως δεν υπόκειται στον χρονικό περιορισμό που προβλέπεται στις παραγράφους 1 και 2· όσον αφορά, πάντως, τις περιπτώσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, σημείο 3, το επίδομα καταβάλλεται για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει το ένα έτος μόνον εφόσον ο φοιτητής ή σπουδαστής, κατά την έναρξη της διαμονής του στην αλλοδαπή, μετά τις 31 Δεκεμβρίου 2007, διέμενε μονίμως στη γερμανική επικράτεια τουλάχιστον από τριετίας.»

7 Το άρθρο 6 του BAföG συμπληρώνουν οι διοικητικές διατάξεις περί του BAföG (Allgemeine Verwaltungsvorschrift zum Bundesausbildungsförderungsgesetz, στο εξής: BAföGVwV), οι οποίες ορίζουν ότι:

«6.0.1 [...]

Κατά κανόνα και αντιθέτως προς ό,τι ισχύει για σπουδές στη Γερμανία, δεν χορηγείται κανένα επίδομα σπουδών ή καταρτίσεως για σπουδές στην αλλοδαπή.

6.0.2 Ο φοιτητής πρέπει να ζητήσει κατά προτεραιότητα τη χορήγηση επιδόματος σπουδών από τη χώρα διαμονής του.

[…]

6.0.10 […]

Οι φοιτητές που διαμένουν μονίμως σε άλλο κράτος πρέπει να κατευθύνονται κατά προτεραιότητα σε σπουδές πραγματοποιούμενες στη γερμανική επικράτεια.

[…]

6.0.12 Στην περίπτωση φοιτητών των οποίων οι ανάγκες καθορίζονται βάσει του άρθρου 13, η αδυναμία πραγματοποιήσεως σπουδών στη Γερμανία είναι δυνατό να οφείλεται

a) στο πρόσωπο του φοιτητή: για παράδειγμα, εάν ο φοιτητής πάσχει από ασθένεια ή είναι άτομο με αναπηρία και χρήζει της αρωγής των γονέων ή στενών συγγενών του ή, ακόμη, πρέπει να στεγασθεί σε εστία ευρισκόμενη στην αλλοδαπή·

b) στο στενό προσωπικό ή οικογενειακό περιβάλλον του: για παράδειγμα, οι γονείς του φοιτητή ή άλλοι στενοί συγγενείς πάσχουν από ασθένεια ή είναι άτομα με αναπηρία ή άλλη πάθηση και έχουν ως εκ τούτου ανάγκη την παρουσία του και την εκ μέρους του παροχή περιθάλψεως·

c) σε λόγους σχετικούς με τις σπουδές: για παράδειγμα, ο ενδιαφερόμενος σπουδάζει εντός του κράτους διαμονής του σε γερμανικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, το οποίο, λόγω των προϋποθέσεων προσβάσεως σε αυτό, της φύσεως και του περιεχομένου της εκπαιδεύσεως που παρέχει και του πτυχίου που χορηγεί μετά το πέρας των σπουδών, είναι ισότιμο των κατηγοριών των αντίστοιχων γερμανικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων [...]·

d) σε οικονομικούς λόγους: για παράδειγμα, οι γονείς του φοιτητή ή της φοιτήτριας περιέρχονται, κατά το χρονικό διάστημα των σπουδών, σε δυσχερή και απρόβλεπτη οικονομική θέση και δικαιούνται να ζητήσουν τη χορήγηση επιδόματος προνοίας βάσει του άρθρου 119 του Bundessozialhilfegesetz (ομοσπονδιακού νόμου περί κοινωνικής πρόνοιας) [...] η δε διακοπή των σπουδών στην αλλοδαπή και η συνέχισή τους στη γερμανική επικράτεια θα αποτελούσε τη λιγότερο επιθυμητή λύση·

e) σε συγγένεια με πρόσωπα των μνημονευομένων στο σημείο 6.0.5 κατηγοριών, εφόσον αυτά μετατίθενται σε άλλο κράτος κατόπιν εντολής ή πρωτοβουλίας του εργοδότη.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

8 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι ο A.-I. Thiele Meneses, Γερμανός υπήκοος γεννηθείς στη Βραζιλία το 1989, διαμένει μόνιμα στην Κωνσταντινούπολη όπου ζουν και οι γονείς του.

9 Φοίτησε σε γερμανικά σχολεία στην Κωνσταντινούπολη από το 2001 έως το 2004, στη Βαρκελώνη από το 2004 έως το 2007 και εκ νέου στην Κωνσταντινούπολη από το 2007 έως το 2009. Τον Ιούνιο του 2009 έλαβε το απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαιδεύσεως (Abitur). Ο προσφεύγων της κύριας δίκης διέμεινε στη Νότιο Αμερική από τον Ιούνιο του 2009 έως τον Απρίλιο του 2010 όπου, μεταξύ άλλων, πραγματοποίησε τρίμηνη πρακτική άσκηση στο Σαντιάγο της Χιλής. Κατά το θερινό εξάμηνο του 2010 άρχισε σπουδές νομικής στο πανεπιστήμιο του Würzburg, στη Γερμανία.

10 Κατά το χειμερινό εξάμηνο του 2010/2011, ο A.-I. Thiele Meneses μεταγράφηκε και άρχισε σπουδές νομικής στο πανεπιστήμιο του Μάαστριχτ (Κάτω Χώρες) όπου και μετέφερε τον τόπο διαμονής του.

11 Στις 11 Αυγούστου 2010 ο προσφεύγων της κύριας δίκης υπέβαλε στη Region Hannover αίτηση χορηγήσεως του επιδόματος σπουδών για τις σπουδές που πραγματοποιεί στο πανεπιστήμιο του Μάαστριχτ.

12 Με απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2010, η Region Hannover απέρριψε την αίτηση αυτή για τον λόγο ότι τα επιδόματα σπουδών και καταρτίσεως χορηγούνται σε Γερμανούς υπηκόους που διαμένουν στην αλλοδαπή, βάσει του άρθρου 6 του BAföG, μόνο σε ειδικές περιπτώσεις. Κατά τη Region Hannover, οι απαιτούμενες για τη χορήγηση προϋποθέσεις δεν συνέτρεχαν στην περίπτωση του προσφεύγοντος της κύριας δίκης.

13 Στις 15 Νοεμβρίου 2010 ο A.-I. Thiele Meneses άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Verwaltungsgericht Hannover, υποστηρίζοντας ότι η απόρριψη της αιτήσεώς του για τη χορήγηση επιδόματος σπουδών συνιστά προσβολή του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας το οποίο του παρέχεται βάσει των άρθρων 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ, καθόσον, λαμβανομένου υπόψη ότι ο τόπος διαμονής του βρίσκεται στην Τουρκία, ενώ κατά τις διατάξεις του BAföG επίδομα σπουδών μπορεί να του χορηγηθεί μόνον εφόσον συνεχίσει τις σπουδές του στη Γερμανία, οι εν λόγω διατάξεις παρακωλύουν την εκ μέρους του άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που προβλέπει η Συνθήκη ΛΕΕ.

14 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν διατάξεις όπως αυτές των άρθρων 5 και 6 του BAföG είναι συμβατές με τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ. Κατά το δικαστήριο αυτό, οι προμνημονευθείσες διατάξεις, παρέχοντας το δικαίωμα λήψεως επιδόματος σπουδών στην αλλοδαπή μόνο στους

διαμένοντες στη Γερμανία Γερμανούς υπηκόους, εισάγουν δυσμενή διάκριση σε βάρος συγκεκριμένης ομάδας πολιτών της Ένωσης, των οποίων ο τόπος μόνιμης διαμονής, πριν την έναρξη των σπουδών τους, βρίσκεται σε διαφορετικό από τη Γερμανία κράτος μέλος της Ένωσης. Το άρθρο 5, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, σημείο 3, του BAföG δύναται να αποθαρρύνει Γερμανό υπήκοο του οποίου ο τόπος μόνιμης διαμονής βρίσκεται εκτός Γερμανίας, αλλά όχι κατ' ανάγκη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να μεταβεί σε διαφορετικό από τη Γερμανία κράτος μέλος για να αρχίσει ή να συνεχίσει σπουδές.

15 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το μειονέκτημα αυτό αντισταθμίζεται εν μέρει μόνο από τη συμπληρωματική διάταξη του άρθρου 6 του BAföG, διότι αυτή δεν έχει εφαρμογή σε όλα τα προγράμματα σπουδών όλων των κρατών μελών, αλλά, αντιθέτως, μόνο στην περίπτωση σπουδών στο κράτος διαμονής του αιτούντος τη χορήγηση του επιδόματος και σε όμορα προς αυτό κράτη. Επιπλέον, το άρθρο 6 του BAföG δεν παρέχει κανένα δικαίωμα λήψεως επιδόματος, καθόσον το επίδομα χορηγείται μόνον υπό ειδικές προϋποθέσεις και κατά την εκτίμηση της Region Hannover. Το άρθρο 6 του BAföG μπορεί, επομένως, να αποθαρρύνει πολίτη της Ένωσης με μόνιμη διαμονή στην αλλοδαπή να μεταβεί στο κράτος μέλος της επιλογής του για να αρχίσει ή να συνεχίσει σπουδές.

16 Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Verwaltungsgericht Hannover αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιβαίνει στο δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής –το οποίο παρέχεται στους πολίτες της Ένωσης βάσει των άρθρων 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ– εθνική ρύθμιση βάσει της οποίας επίδομα λόγω σπουδών πραγματοποιούμενων σε εκπαιδευτικό ίδρυμα χορηγείται σε Γερμανό υπήκοο του οποίου ο τόπος μόνιμης διαμονής βρίσκεται εκτός Γερμανίας μόνον εφόσον το οικείο εκπαιδευτικό ίδρυμα βρίσκεται στο κράτος μέλος διαμονής του αιτούντος ή σε γειτονικό αυτού κράτος και εφόσον, επιπλέον, συντρέχουν εν προκειμένω ιδιαίτερες περιστάσεις που δικαιολογούν τη χορήγηση του επιδόματος αυτού;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

17 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατά την οποία η χορήγηση επιδόματος σπουδών, προκειμένου περί σπουδών που πραγματοποιούνται σε άλλο κράτος μέλος, εξαρτάται αποκλειστικώς από το αν πληρούται η προϋπόθεση περί μόνιμης διαμονής, κατά την έννοια της ρυθμίσεως αυτής, στην εθνική επικράτεια και η οποία, σε περίπτωση κατά την οποία ο αιτών είναι ημεδαπός που δεν διαμένει μονίμως στην εθνική επικράτεια, προβλέπει τη χορήγηση επιδόματος σπουδών στην αλλοδαπή μόνον εφόσον οι σπουδές πραγματοποιούνται στο κράτος διαμονής του αιτούντος ή σε γειτονικό του κράτος και μόνον εφόσον συντρέχουν ιδιαίτερες περιστάσεις που δικαιολογούν τη χορήγηση του επιδόματος αυτού.

18 Πρέπει καταρχάς να υπομνησθεί ότι, ως Γερμανός υπήκοος, ο A.-I. Thiele Meneses έχει, βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης και μπορεί, ως εκ τούτου, να επικαλεσθεί, ακόμη και έναντι του κράτους μέλους καταγωγής του, δικαιώματα που του παρέχονται βάσει της ιδιότητάς του αυτής (βλ. αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-192/05, Tas-Hagen και Tas, Συλλογή 2006, σ. I-10451, σκέψη 19, της 23ης Οκτωβρίου 2007, C-11/06 και C-12/06, Morgan και Bucher, Συλλογή 2007, σ. I-9161, σκέψη 22, και της 18ης Ιουλίου 2013, C-523/11 και C-585/11, Prinz και Seeberger, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

19 Όπως έχει επανειλημμένα κρίνει το Δικαστήριο, η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία, εντός του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης, παρέχει τη δυνατότητα σε όσους εξ αυτών τελούν στην ίδια κατάσταση να τυγχάνουν της ιδίας νομικής μεταχειρίσεως, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους και με

την επιφύλαξη των ρητώς προβλεπομένων προς τούτο εξαιρέσεων (αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2002, C-224/98, D'Hoop, Συλλογή 2002, σ. I-6191, σκέψη 28, και της 21ης Φεβρουαρίου 2013, C-46/12, N., σκέψη 27, καθώς και προμνημονευθείσα απόφαση Prinz και Seeberger, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

20 Μεταξύ των περιπτώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης καταλέγονται και αυτές που άπτονται της ασκήσεως των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζει η Συνθήκη, ιδίως δε εκείνες που άπτονται της ελευθερίας κυκλοφορίας και διαμονής εντός των κρατών μελών, όπως κατοχυρώνεται βάσει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ (προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan and Bucher, σκέψη 87 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και Prinz και Seeberger, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

21 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι, μολονότι τα κράτη μέλη είναι αρμόδια, βάσει του άρθρου 165, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση των αντιστοίχων συστημάτων τους εκπαιδεύσεως, πρέπει εντούτοις να ασκούν την αρμοδιότητα αυτή κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως δε με τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελευθερίας κυκλοφορίας και διαμονής εντός των κρατών μελών, όπως κατοχυρώνεται βάσει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ υπέρ όλων των πολιτών της Ένωσης (βλ. προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan και Bucher, σκέψη 24, και Prinz και Seeberger, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

22 Εν συνεχεία, επισημαίνεται ότι εθνική ρύθμιση που περιάγει σε δυσμενή θέση ορισμένους ημεδαπούς απλώς και μόνον επειδή άσκησαν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής σε άλλο κράτος μέλος αποτελεί περιορισμό των ελευθεριών που κατοχυρώνονται, βάσει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, υπέρ όλων των πολιτών της Ένωσης (βλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, C-406/04, De Cuyper, Συλλογή 2006, σ. I-6947, σκέψη 39, και προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan και Bucher, σκέψη 25, και Prinz και Seeberger, σκέψη 27).

23 Συγκεκριμένα, οι διευκολύνσεις που παρέχονται βάσει της Συνθήκης όσον αφορά την κυκλοφορία των πολιτών της Ένωσης δεν θα μπορούσαν να παράγουν πλήρως τα αποτελέσματά τους σε περίπτωση κατά την οποία θα υπήρχε ενδεχόμενο να αποτραπεί ο υπήκοος κράτους μέλους να κάνει χρήση τους εξαιτίας κωλυμάτων που συναρτώνται με τη διαμονή του εντός άλλου κράτους μέλους, λόγω ρυθμίσεως του κράτους μέλους καταγωγής του η οποία τον περιάγει σε δυσμενή θέση απλώς και μόνον επειδή έκανε χρήση των διευκολύνσεων αυτών (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση D'Hoop, σκέψη 31, απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-224/02, Pusa, Συλλογή 2004, σ. I-5763, σκέψη 19, και προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan και Bucher, σκέψη 26, και Prinz και Seeberger, σκέψη 28).

24 Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαιτέρως σημαντικό στον τομέα της παιδείας, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών που επιδιώκονται με τα άρθρα 6, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ και 165, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, ΣΛΕΕ, δηλαδή, μεταξύ άλλων, του σκοπού να ενθαρρυνθεί η κινητικότητα των φοιτητών και του διδακτικού προσωπικού (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση D'Hoop, σκέψη 32, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2005, C-147/03, Επιτροπή κατά Αυστρίας, Συλλογή 2005, σ. I-5969, σκέψη 44, και προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan και Bucher, σκέψη 27, και Prinz και Seeberger, σκέψη 29).

25 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη καμία υποχρέωση καθιερώσεως συστήματος επιδομάτων σπουδών όσον αφορά τις σπουδές σε άλλο κράτος μέλος. Οσάκις, πάντως, κράτος μέλος καθιερώνει σύστημα επιδομάτων σπουδών που καθιστά δυνατό σε φοιτητές να λαμβάνουν τα επιδόματα αυτά σε περίπτωση κατά την οποία πραγματοποιούν σπουδές σε άλλο κράτος μέλος, οφείλει να μεριμνά ώστε οι όροι χορηγήσεως των επιδομάτων αυτών να μη συνεπάγονται αδικαιολόγητο περιορισμό του εν λόγω δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής εντός των κρατών μελών (βλ. προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan και Bucher, σκέψη 28, και Prinz και Seeberger, σκέψη 30).

26 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι ο προσφεύγων της κύριας δίκης, του οποίου ο τόπος μόνιμης διαμονής, κατά την έννοια του BAföG, βρισκόταν πάντα στην Τουρκία, άρχισε σπουδές νομικής στη Γερμανία και, μετά την παρέλευση εξαμήνου, μεταγράφηκε σε πανεπιστήμιο των Κάτω Χωρών για να συνεχίσει εκεί τις σπουδές του. Από τη δικογραφία προκύπτει επίσης ότι ο ως άνω προσφεύγων δεν επιθυμούσε να πραγματοποιήσει σπουδές ούτε στην Τουρκία ούτε σε γειτονικό κράτος και ότι, σύμφωνα με την εκτίμηση της Region Hannover, κανένα σχετικό με την περίπτωσή του στοιχείο δεν δικαιολογούσε τη χορήγηση επιδόματος σπουδών στην αλλοδαπή.

27 Επιβάλλεται, όμως, η διαπίστωση ότι προϋπόθεση περί μόνιμης διαμονής, όπως αυτή την οποία προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 2, του BAföG, μολονότι ισχύει αδιακρίτως για τους ημεδαπούς και τους λοιπούς πολίτες της Ένωσης, συνιστά περιορισμό του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής του οποίου απολαύουν όλοι οι πολίτες της Ένωσης δυνάμει του άρθρου 21 ΣΛΕΕ (βλ., σχετικώς, προμνημονευθείσα απόφαση Prinz και Seeberger, σκέψη 31). Η ύπαρξη ενός τέτοιου περιορισμού δεν αναιρείται από το ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης ρύθμιση προβλέπει, στο άρθρο 6 του BAföG, τη δυνατότητα παρεκκλίσεως από την προϋπόθεση αυτή όσον αφορά τους ημεδαπούς και εφόσον συντρέχουν ιδιαίτερες περιστάσεις, καθόσον τούτο δεν καθιστά δυνατό στους ημεδαπούς να απολαύουν πλήρως του δικαιώματός τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.

28 Η ρύθμιση αυτή δύναται να αποτρέψει τους πολίτες της Ένωσης να ασκήσουν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής εντός άλλου κράτους μέλους, λαμβανομένων υπόψη των συνεπειών που δύναται να έχει η άσκηση της ελευθερίας αυτής όσον αφορά το δικαίωμα λήψεως επιδόματος σπουδών (προμνημονευθείσα απόφαση Prinz και Seeberger, σκέψη 32).

29 Ο περιορισμός που επιβάλλεται με την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης ρύθμιση μπορεί να δικαιολογηθεί, από απόψεως του δικαίου της Ένωσης, μόνον βάσει αντικειμενικών λόγων γενικού συμφέροντος, ανεξάρτητων από την ιθαγένεια των ενδιαφερομένων, και εφόσον έχει αναλογικό χαρακτήρα προς τον σκοπό που θεμιτώς επιδιώκει το εθνικό δίκαιο (βλ. προμνημονευθείσες αποφάσεις De Cuyper, σκέψη 40, Morgan και Bucher, σκέψη 33, και Prinz και Seeberger, σκέψη 33). Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι ένα μέτρο έχει αναλογικό χαρακτήρα οσάκις είναι κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο (προμνημονευθείσες αποφάσεις De Cuyper, σκέψη 42, Morgan και Bucher, σκέψη 33, και Prinz και Seeberger, σκέψη 33).

30 Τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου προς δικαιολόγηση του περιορισμού που μνημονεύθηκε στη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως πρέπει να εξετασθούν με γνώμονα τα όσα επιτάσσει η νομολογία που υπομνήσθηκε στην προηγούμενη σκέψη.

31 Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, καθόσον υφίσταται περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής, οι διατάξεις του BAföG δικαιολογούνται από αντικειμενικούς λόγους γενικού συμφέροντος. Συναφώς, Γερμανός υπήκοος, ανεξαρτήτως του αν διαμένει στη Γερμανία ή στην αλλοδαπή, κατευθύνεται καταρχάς, όσον αφορά τα επιδόματα σπουδών που χορηγούνται βάσει του BAföG, σε σπουδές στην ημεδαπή. Επομένως, κατά την κυβέρνηση αυτή, η εθνική ρύθμιση καθιστά δυνατή τη χρηματοδότηση σπουδών στην αλλοδαπή κατ' εξαίρεση μόνον, στην περίπτωση κατά την οποία δεν μπορεί να εξετασθεί ευλόγως το ενδεχόμενο να συνεχισθούν οι σπουδές σε αυτό το κράτος μέλος, αλλά μόνο στο κράτος διαμονής του αιτούντος ή σε γειτονικό του κράτος. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 του BAföG εξαίρεση έχει επομένως περιορισμένη εφαρμογή και δεν τείνει στη θέσπιση γενικού καθεστώτος όσον αφορά τη χρηματοδότηση των σπουδών Γερμανών υπηκόων που διαμένουν μονίμως στην αλλοδαπή. Η Γερμανική Κυβέρνηση υπενθυμίζει εξάλλου ότι το κριτήριο των δεσμών με την εθνική επικράτεια εξακολουθεί να αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση επιδόματος βάσει του BAföG.

32 Η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται, επομένως, ότι η εθνική ρύθμιση μπορεί να δικαιολογηθεί από απόψεως τριών σκοπών: αυτού που συνίσταται στο να διασφαλισθεί η ύπαρξη ενός ελάχιστου δεσμού εντάξεως του αιτούντος στο κράτος που χορηγεί τις παροχές, του οικονομικής φύσεως σκοπού να

αποτραπεί τυχόν υπέρμετρη επιβάρυνση και να εξακολουθήσει να υφίσταται το εθνικό πλαίσιο επιδομάτων σπουδών όσον αφορά σπουδές στην αλλοδαπή και του σκοπού να ενθαρρυνθεί η διασυνοριακή κινητικότητα των φοιτητών.

33 Η κυβέρνηση αυτή υποστηρίζει καταρχάς ότι το νομοθετικό πλαίσιο του BAföG σκοπεί να διασφαλίσει την ύπαρξη ελάχιστου βαθμού εντάξεως του αιτούντος στο κράτος που χορηγεί τις παροχές.

34 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι τόσο η ένταξη των φοιτητών όσο και η βούληση να διασφαλισθεί η ύπαρξη ορισμένου δεσμού μεταξύ της κοινωνίας του οικείου κράτους μέλους και του δικαιούχου παροχής όπως η επίμαχη στη υπόθεση της κύριας δίκης μπορούν να αποτελούν αντικειμενικούς λόγους γενικού συμφέροντος δυνάμενους να δικαιολογήσουν το ενδεχόμενο οι προϋποθέσεις χορηγήσεως της παροχής αυτής να θίγουν την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της Ένωσης (βλ., κατ' αναλογία, προμνημονευθείσες αποφάσεις D'Hoop, σκέψη 38, και Tas-Hagen και Tas, σκέψη 35, και αποφάσεις της 22ας Μαΐου 2008, C-499/06, Nerkowska, Συλλογή 2008, σ. I-3993, σκέψη 37, και της 1ης Οκτωβρίου 2009, C-103/08, Gottwald, Συλλογή 2009, σ. I-9117, σκέψη 32).

35 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι μπορεί να είναι θεμιτό για ένα κράτος μέλος, προκειμένου η χορήγηση επιδομάτων για την κάλυψη των δαπανών διαβιώσεως φοιτητών που είναι υπήκοοι άλλων κρατών μελών να μη συνεπάγεται υπέρμετρη επιβάρυνση η οποία θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στο συνολικό ύψος των επιδομάτων που δύναται να χορηγήσει το κράτος μέλος αυτό, να χορηγεί τέτοια επιδόματα αποκλειστικά στους σπουδαστές που έχουν αποδείξει ορισμένο βαθμό εντάξεως στην κοινωνία του οικείου κράτους μέλους, και ότι, εφόσον υφίσταται κίνδυνος υπέρμετρης οικονομικής επιβαρύνσεως κράτους μέλους, τότε, καταρχήν, παρόμοιοι λόγοι μπορούν να προβληθούν και όσον αφορά την εκ μέρους του κράτους μέλους αυτού χορήγηση επιδομάτων σπουδών σε φοιτητές που επιθυμούν να σπουδάσουν σε άλλα κράτη μέλη (απόφαση της 15ης Μαρτίου 2005, C-209/03, Bidar, Συλλογή 2005, σ. I-2119, σκέψεις 56 και 57, και προμνημονευθείσες αποφάσεις Morgan και Bucher, σκέψεις 43 και 44, και Prinz και Seeberger, σκέψη 36).

36 Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, η απόδειξη που απαιτείται από κράτος μέλος ώστε να καταδειχθεί η ύπαρξη ουσιαστικού δεσμού εντάξεως δεν πρέπει να έχει υπερβολικά αποκλειστικό χαρακτήρα, προσδίδοντας αδικαιολόγητα μεγάλη σημασία σε στοιχείο το οποίο δεν είναι κατ' ανάγκην αντιπροσωπευτικό του κατά πόσον ο αιτών συνδέεται πράγματι και κατά ουσιαστικό τρόπο με το κράτος μέλος αυτό, αποκλειομένου κάθε άλλου αντιπροσωπευτικού στοιχείου (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση D'Hoop, σκέψη 39, αποφάσεις της 21ης Ιουλίου 2011, C-503/09, Stewart, Συλλογή 2011, σ. I-6497, σκέψη 95, της 4ης Οκτωβρίου 2012, C-75/11, Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 62, της 20ής Ιουνίου 2013, C-20/12, Giersch κ.λπ., σκέψη 76, και προμνημονευθείσα απόφαση Prinz και Seeberger, σκέψη 37).

37 Όσον αφορά το κατά πόσον συνδέεται ο δικαιούχος παροχής με την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να αποφανθεί, σχετικά με παροχές που δεν διέπονταν από το δίκαιο της Ένωσης όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, ότι τα κράτη μέλη χαίρουν ευρύτατου περιθωρίου εκτιμήσεως όσον αφορά τον καθορισμό των κριτηρίων βάσει των οποίων εκτιμάται ο δεσμός αυτός (βλ., σχετικώς, προμνημονευθείσες αποφάσεις Tas-Hagen και Tas, σκέψη 36, και Gottwald, σκέψη 34).

38 Πάντως, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί συναφώς ότι όταν η μόνη προϋπόθεση που τίθεται αφορά τη μόνιμη διαμονή, όπως στην περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης, υφίσταται κίνδυνος αποκλεισμού από το οικείο επίδομα φοιτητών οι οποίοι, μολονότι δεν διέμειναν στη Γερμανία επί τρία συνεχή έτη πριν την έναρξη σπουδών στην αλλοδαπή, εντούτοις έχουν επαρκείς δεσμούς με τη γερμανική κοινωνία. Τούτο μπορεί να συμβαίνει οσάκις ο φοιτητής διαθέτει την ιθαγένεια του οικείου κράτους μέλους και πραγματοποίησε στο κράτος μέλος αυτό σπουδές πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαιδεύσεως για σημαντικό χρονικό διάστημα, ή λόγω άλλων παραγόντων, όπως

είναι, μεταξύ άλλων, η οικογένειά του, η εργασία του, οι γλωσσικές δεξιότητές του ή η ύπαρξη άλλων κοινωνικών ή οικονομικών δεσμών (βλ., σχετικώς, προμνημονευθείσα απόφαση Prinz και Seeberger, σκέψη 38).

39 Εν προκειμένω, το άρθρο 6 του BAföG επιτρέπει παρέκκλιση από την προϋπόθεση περί αδιάλειπτης τριετούς διαμονής στη Γερμανία όσον αφορά τους Γερμανούς υπηκόους που διαμένουν μόνιμα στην αλλοδαπή. Εντούτοις, η Γερμανική Κυβέρνηση επισήμανε, με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η παρέκκλιση που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 6 του BAföG τυγχάνει περιοριστικής ερμηνείας και έχει εφαρμογή σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Επισημαίνει συναφώς ότι το ως άνω άρθρο 6, το οποίο συμπληρώνεται από τις BAföGVwV, έχει εφαρμογή μόνο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι αιτούντες τη χορήγηση επιδόματος σπουδών αδυνατούν να πραγματοποιήσουν σπουδές στη Γερμανία. Στις BAföGVwV μνημονεύεται, μεταξύ άλλων, η ασθένεια ή η αναπηρία του αιτούντος ή των γονέων του αιτούντος η οποία απαιτεί την παροχή περιθάλψεως, καθώς και άλλοι λόγοι που συνδέονται με την ισοτιμία των σπουδών ή με την οικονομική κατάσταση των γονέων του αιτούντος.

40 Καθίσταται, επομένως, σαφές ότι η εφαρμογή των παρεκκλίσεων αυτών ουδόλως εξαρτάται από την ύπαρξη δεσμών μεταξύ του αιτούντος τη χορήγηση του επιδόματος και της γερμανικής κοινωνίας. Ως εκ τούτου, οι παρεκκλίσεις αυτές δεν καθιστούν δυνατή την επίτευξη του σκοπού περί εντάξεως τον οποίο υποστηρίζει η Γερμανική Κυβέρνηση. Υπό τις συνθήκες αυτές, η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης προϋπόθεση περί μόνιμης διαμονής εξακολουθεί να έχει υπερβολικά αποκλειστικό και αυθαίρετο χαρακτήρα, δεδομένου ότι προσδίδει αδικαιολόγητα μεγάλη σημασία σε στοιχείο το οποίο δεν είναι κατ' ανάγκη αντιπροσωπευτικό του βαθμού εντάξεως κατά τον χρόνο της υποβολής αιτήσεως για τη χορήγηση του επιδόματος. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση έχει αναλογικό χαρακτήρα προς τον προμνημονευθέντα σκοπό εντάξεως.

41 Απόκειται επομένως στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά, να εξετάζει την ενδεχόμενη ύπαρξη δεσμών μεταξύ του προσφεύγοντος της κύριας δίκης και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, καθόσον ο A.-I. Thiele Meneses, Γερμανός υπήκοος που γεννήθηκε στη Βραζιλία, ουδέποτε διέμεινε στη Γερμανία, αλλά πραγματοποίησε τις σπουδές του πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαιδεύσεως σε γερμανικά σχολεία της Ισπανίας και της Τουρκίας.

42 Δεύτερον, η Γερμανική Κυβέρνηση διατείνεται ότι οι επίμαχες διατάξεις του BAföG σκοπούν στο να αποτραπεί το ενδεχόμενο υπέρμετρης επιβαρύνσεως του κράτους που χορηγεί τις παροχές, στοιχείο που διασφαλίζει ότι θα εξακολουθήσει να υφίσταται το εθνικό σύστημα χορηγήσεως επιδομάτων σπουδών όσον αφορά σπουδές στην αλλοδαπή. Κατά την κυβέρνηση αυτή, η αποτροπή του ενδεχομένου υπέρμετρης επιβαρύνσεως και η διατήρηση του εθνικού πλαισίου χορηγήσεως επιδομάτων για σπουδές στην αλλοδαπή συνιστούν σκοπούς γενικού συμφέροντος δυνάμενους να δικαιολογήσουν περιορισμό των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζονται βάσει των άρθρων 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ.

43 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι δημοσιονομικοί λόγοι μπορούν να αποτελούν το έρεισμα των επιλογών κράτους μέλους ως προς την κοινωνική πολιτική και να επηρεάζουν τη φύση και το εύρος εφαρμογής των μέτρων κοινωνικής προστασίας που επιθυμεί να θεσπίσει το κράτος αυτό, πλην όμως δεν αποτελούν αφεαυτών σκοπό επιδιωκόμενο με την πολιτική αυτή (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 2003, C-187/00, Kutz-Bauer, Συλλογή 2003, σ. I-2741, σκέψη 59, και της 10ης Μαρτίου 2005, C-196/02, Νικολούδη, Συλλογή 2005, σ. I-1789, σκέψη 53). Λόγοι αμιγώς οικονομικής φύσεως δεν μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος δυνάμενους να δικαιολογήσουν περιορισμό θεμελιώδους ελευθερίας την οποία κατοχυρώνει η Συνθήκη (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 17ης Μαρτίου 2005, C-109/04, Kranemann, Συλλογή 2005, σ. I-2421, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 11ης Μαρτίου 2010, C-384/08, Attanasio Group, Συλλογή 2010, σ. I-2055, σκέψη 55).

44 Ως εκ τούτου, ο αμιγώς οικονομικός σκοπός τον οποίο προβάλλει η Γερμανική Κυβέρνηση δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως επιτακτικός λόγος γενικού συμφέροντος δυνάμενος να δικαιολογήσει αντικειμενικώς την επίμαχη ρύθμιση.

45 Επιπλέον, η Γερμανική Κυβέρνηση υποστήριξε επίσης κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι αυτός ο οικονομικής φύσεως σκοπός εμπεριέχει και έτερο σκοπό σχετικό με την ένταξη και τείνει επομένως να διασφαλίσει ότι επίδομα σπουδών θα χορηγείται μόνον στους αιτούντες οι οποίοι αποδεικνύουν την ύπαρξη επαρκούς δεσμού με το κράτος που χορηγεί τις παροχές. Επομένως, με αυτόν επιδιώκεται έτερος σκοπός μη οικονομικού χαρακτήρα που μπορεί να δικαιολογήσει περιορισμό των θεμελιωδών ελευθεριών.

46 Το Δικαστήριο διαπίστωσε στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως ότι, εν πάση περιπτώσει, η προϋπόθεση περί μόνιμης διαμονής, παρά τις περιορισμένης εκτάσεως παρεκκλίσεις από αυτήν, έχει υπερβολικά αποκλειστικό και αυθαίρετο χαρακτήρα. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο περιορισμός αυτός του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής έχει αναλογικό χαρακτήρα προς τον οικονομικής φύσεως επιδιωκόμενο σκοπό, τον οποίο επικαλείται η Γερμανική Κυβέρνηση.

47 Τρίτον, κατά την κυβέρνηση αυτή, η εθνική ρύθμιση σκοπεί να ενθαρρύνει την κινητικότητα στον τομέα της εκπαιδεύσεως και καταρτίσεως. Η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης ρύθμιση μπορεί να παρακινήσει τους φοιτητές που προτίθενται να πραγματοποιήσουν σπουδές μόνο στη Γερμανία να σπουδάσουν στην αλλοδαπή, η δε κινητικότητα αυτή αποβαίνει ευεργετική για την εθνική αγορά εργασίας, διότι οι φοιτητές αυτοί, δεδομένου ότι διαμένουν μόνιμα στη Γερμανία, επιστρέφουν κατά κανόνα στο εν λόγω κράτος το οποίο χορηγεί το επίδομα. Αντιθέτως, αιτών τη χορήγηση επιδόματος ο οποίος διαμένει στην αλλοδαπή και επιθυμεί να πραγματοποιήσει σπουδές σε άλλη γλώσσα και εντός άλλου κράτους μέλους δεν ενθαρρύνεται να ενταχθεί στη γερμανική αγορά εργασίας. Τα μέτρα που προβλέπει ο BAföG καθιστούν επομένως δυνατή την επίτευξη του σκοπού αυτού και δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο.

48 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί συναφώς ότι ο σκοπός της ενθαρρύνσεως της κινητικότητας των φοιτητών είναι προς το γενικό συμφέρον και καταλέγεται μεταξύ των ενεργειών με τις οποίες έχει επιφορτίσει την Ένωση το άρθρο 165 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο της πολιτικής για την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, τη νέα γενιά και τον αθλητισμό, καθώς και ότι η κινητικότητα στην εκπαίδευση και την κατάρτιση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και συνιστά έναν από τους κύριους τομείς δράσης της Ένωσης (βλ. απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, C-542/09, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 71).

49 Στο πλαίσιο αυτό, δικαιολόγηση σχετική με την ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών θα μπορούσε να αποτελεί επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος δυνάμενο να δικαιολογήσει περιορισμό όπως ο υπό κρίση. Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως, ρύθμιση δυνάμενη να περιορίσει θεμελιώδη ελευθερία διασφαλιζόμενη από τη Συνθήκη, όπως είναι το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης, δικαιολογείται μόνον εφόσον είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του θεμιτώς επιδιωκομένου σκοπού και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 73).

50 Εν πάση περιπτώσει, όμως, το Δικαστήριο διαπίστωσε, στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως, ότι ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, έχει υπερβολικά γενικό και αποκλειστικό χαρακτήρα και δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως αναλογική, δεδομένου ότι προσδίδει μεγάλη σημασία σε στοιχείο το οποίο δεν είναι κατ' ανάγκη το μόνο αντιπροσωπευτικό του κατά πόσον ο αιτών τη χορήγηση του επιδόματος συνδέεται πράγματι με τη γερμανική κοινωνία (βλ., σχετικώς, προμνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 86).

51 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατά την οποία η χορήγηση επιδόματος σπουδών, προκειμένου περί σπουδών που πραγματοποιούνται σε άλλο κράτος μέλος, εξαρτάται αποκλειστικώς από το αν πληρούται η προϋπόθεση περί μόνιμης διαμονής, κατά την έννοια της ρυθμίσεως αυτής, στην εθνική επικράτεια και η οποία, σε περίπτωση κατά την οποία ο αιτών είναι ημεδαπός που δεν διαμένει μονίμως στην εθνική επικράτεια, προβλέπει τη χορήγηση επιδόματος σπουδών στην αλλοδαπή μόνον εφόσον οι σπουδές πραγματοποιούνται στο κράτος διαμονής του αιτούντος ή σε γειτονικό του κράτος και εφόσον συντρέχουν ιδιαίτερες περιστάσεις που δικαιολογούν τη χορήγηση του επιδόματος αυτού.

Επί των δικαστικών εξόδων

52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατά την οποία η χορήγηση επιδόματος σπουδών, προκειμένου περί σπουδών που πραγματοποιούνται σε άλλο κράτος μέλος, εξαρτάται αποκλειστικώς από το αν πληρούται η προϋπόθεση περί μόνιμης διαμονής, κατά την έννοια της ρυθμίσεως αυτής, στην εθνική επικράτεια και η οποία, σε περίπτωση κατά την οποία ο αιτών είναι ημεδαπός που δεν διαμένει μονίμως στην εθνική επικράτεια, προβλέπει τη χορήγηση επιδόματος σπουδών στην αλλοδαπή μόνον εφόσον οι σπουδές πραγματοποιούνται στο κράτος διαμονής του αιτούντος ή σε γειτονικό του κράτος και εφόσον συντρέχουν ιδιαίτερες περιστάσεις που δικαιολογούν τη χορήγηση του επιδόματος αυτού.

(υπογραφές)